

**Recenzja rozprawy doktorskiej p. mgr Justyny Horbowskiej
zatytułowanej „Argumentacja na rzecz nieśmiertelności duszy ludzkiej
w ujęciu Damaskiosa. Studium z antropologii filozoficznej”**

Przedmiotem niniejszej recenzji jest obszerna (199 stron) rozprawa doktorska p. mgr Justyny Horbowskiej, poświęcona koncepcji duszy ludzkiej w ujęciu greckiego filozofa, Damaskiosa (ok. 462-538), ostatniego scholarchy (kierownika) neoplatońskiej szkoły filozoficznej w Atenach w VI wieku po Chr., u schyłku świata antycznego. Praca została napisana w Instytucie Filozofii KUL. Promotorem rozprawy jest prof. KUL, dr hab. Arkadiusz Gudaniec, specjalista z zakresu antropologii filozoficznej.

Wybór tematu podjętych przez Doktorantkę badań z dziejów filozofii uważam za bardzo dobry i jasno uzasadniony. Antropologia filozoficzna nurtu neoplatońskiego to rozwinięcie i podsumowanie długiej tradycji naukowej liczącej wiele stuleci i przechodzącej w tym czasie przez rozmaite fazy. Zachowane źródła, po przeprowadzeniu ich wnikliwej analizy, poszerzają naszą znajomość zarówno dorobku samego Platona, którego rozwinięciem i komentarzem były pisma Damaskiosa, ale wpisują się także w rozbudowane dyskusje, debaty i spory filozoficzne późnego antyku. W oparciu o greckie teksty źródłowe zostały całościowo zbadane rozważania tego filozofa nad koncepcją duszy ludzkiej. Można zatem uznać, że temat pracy doktorskiej jest klasyczny, potrzebny i istotny.

Rozprawa została bardzo starannie zaplanowana: tekst dzieli się na trzy rozdziały, w których wyodrębniono mnóstwo dalszych podrozdziałów i mniejszych fragmentów, dokładnie zatytułowanych i ponumerowanych. Struktura pracy, złożonej z kilkudziesięciu krótkich części, ujętych w porządku historycznym i rzeczowym, ułatwia śledzenie argumentacji i skoncentrowanie się na poszczególnych, trudnych zagadnieniach. Rozdziały te są poprzedzone wykazem skrótów, słownikiem podstawowych terminów greckich oraz wstępem metodologicznym, w którym omówiono podejmowany problem badawczy, cele pracy, życiorys Damaskiosa, jego pisma, aktualny stan badań i zamierzenia badawcze Autorki. Po ostatnim rozdziale przychodzi oczywiście zakończenie oraz aneks, zawierający autorski przekład tekstu greckiego na język polski. Bibliografia załączona do pracy liczy pięć stron tekstu i słusznie wyodrębniono w niej teksty źródłowe oraz opracowania.

Rozdział pierwszy pracy doktorskiej dotyczy historii nauki o duszy w myśli greckiej, a więc tradycji, inspiracji i źródeł dla podejmowanych przez Damaskiosa rozważań, kilkadziesiąt pokoleń po śmierci Platona u schyłku świata antycznego. Autorka bada namysł filozoficzny nad duszą ludzką w starożytnej Grecji, różne ujęcia tej problematyki, argumentację Platona na rzecz nieśmiertelności człowieka, oraz poglądy późniejsze, od Arystotelesa, przez Plotyna do Proklosa. W rozdziale drugim mamy przedstawione stanowisko tytułowego greckiego uczonego, które opiera się przede wszystkim na inspiracji platońskim dialogiem *Fedon*, zaś rozdział trzeci to dokładne analizy wszystkich argumentów na rzecz nieśmiertelności duszy, podanych przez kierownika szkoły ateńskiej. Praca zawiera łącznie niemal 250 przypisów. Cały czas obszernie cytowane są źródła. Wszystkie użyte w pracy aspekty warsztatu naukowego historyka filozofii oceniam bardzo pozytywnie: mamy do czynienia z solidnym studium badawczym.

Na kartach omawianej rozprawy, złożona problematyka badawcza filozofii neoplatońskiej została uporządkowana i zestawiona porównawczo z innymi stanowiskami uczonych świata greckiego. Pod koniec trzeciego rozdziału Badaczka zbiera wszystkie dziesięć argumentów, które podał Damaskios, rozważając ich znaczenie dla filozofii neoplatońskiej (s. 134-137). Struktura logiczna poszczególnych rozumowań jest bardzo dokładnie zanalizowana i zrekonstruowana w celu uzyskania pełnej jasności i przejrzystości, co umożliwia później systematyczne zebranie wszystkich omawianych argumentów, pogrupowanie ich i ocenę ich znaczenia w panoramie myśli antropologicznej. Doktorantka bada także oryginalność Damaskiosa jako filozofa, które nie tylko rozważał metafizykę duszy, ale sformułował ponadto program praktyk oczyszczających duszy ludzkiej na drodze poznawczej (dążenie do Dobra, Prawdy i Wieczności).

Na pozytywne podkreślenie zasługuje jasny, zdecydowany, poprawny i elegancki język naukowy omawianej rozprawy. Autorka wypowiada się konkretnie, bez niepotrzebnych dygresji, bardzo dobrze zna terminologię starożytnej filozofii greckiej, wzbogaca swój wywód licznymi terminami technicznymi w języku oryginalnym, podawanymi w nawiasach, dba o źródłowy charakter prowadzonych rozważań. Pracę czyta się bardzo dobrze, płynnie, poszczególne analizy prowadzone są w sposób zdyscyplinowany, przejrzysty, zakorzeniony w obszernej literaturze źródłowej, wspartej opracowaniami. Doktorantka panuje nad obszernym, złożonym i skomplikowanym przedmiotem swoich badań, jasno stawia źródłom pytania badawcze i porządkuje omawiane argumenty, rozumowania, dowody, aporie, cytaty, debaty, spory i stanowiska rozmaitych uczonych, obecne w twórczym dziele filozofa Damaskiosa. Widzimy, jak grecki uczoney wniósł spory wkład do dziedzictwa filozofii platońskiej, rozwijanego kilkaset lat po śmierci założyciela Akademii w ateńskim, neoplatońskim

środowisku naukowym, które miało do dyspozycji nie tylko źródła w postaci pism Platona, ale ponadto rozbudowane komentarze do dorobku twórcy Akademii oraz dzieła filozofów z innych szkół myśli antycznej, zwłaszcza Arystotelesa i stoików.

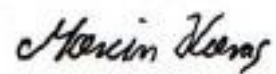
Z racji na relatywnie małą liczbę opracowań tej tematyki, większość analiz prowadzonych przez Doktorantkę toczy się na bazie oryginalnych tekstów greckich, które młoda uczona samodzielnie przetłumaczyła na język polski, dodając ten sporej wielkości przekład (ponad 50 stron) jako aneks do tekstu swojej rozprawy. Wartość pracy zyskuje w ten sposób dodatkowo. Jakość tego przekładu także oceniam wysoko: został bowiem wykonany z bardzo dobrą znajomością terminologii metafizycznej i antropologicznej, z precyzją języka i wyczuciem niuansów sylogistyki zastosowanej przez antycznego autora w jego pracy komentowania i rozwijania platońskiego dziedzictwa naukowego. Część tego przekładu powstała wcześniej (2021), jako praca magisterska Autorki z zakresu filologii klasycznej na KUL. Świadczy o to bardzo dobrym, interdyscyplinarnym przygotowaniu Doktorantki do pracy historyka filozofii starożytnej.

W tak solidnej rozprawie trudno wskazać jakieś słabości. Starannie przygotowany tekst wolny jest nawet od literówek. W kilku jedynie miejscach zdarza się np. podwojenie przecinka, albo jakieś inne, drobne pomyłki edycyjne, np. brak spacji pomiędzy częściami tytułu w bibliografii. Staranności merytorycznej Badaczki towarzyszy zatem również staranność edycyjna.

*

W podsumowaniu tej recenzji doktorskiej chcę zwrócić uwagę, że przedstawiona do recenzji rozprawa jest dziełem oryginalnym, twórczym, samodzielnym, źródłowym, wnikliwym i dojrzałym. Praca p. mgr Justyny Horbowskiej znacząco poszerza naszą znajomość rozbudowanej argumentacji filozoficznej Damaskiosa, sformułowanej w dynamicznej epoce późnego antyku.

Na podstawie powyższych uwag, w ogólnej refleksji nad całością omawianego osiągnięcia naukowego, uważam, że mamy do czynienia z bardzo dobrą pracą dokorską, a zatem jako jej recenzent, składam jednoznaczny, pozytywny wniosek do Wysokiej Rady Naukowej Wydziału Filozoficznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie o **dopuszczenie Pani magister Justyny Horbowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego na tym Wydziale.**

Prof. dr hab. Marcin Karas